

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A3: Tvorba nových profesně zaměřených studijních programů

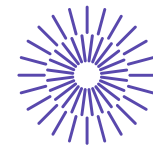
NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Předmět: Technická dokumentace

Přednáška č. 9: Mechanické převody

Ing. Radka Jírová, Ph.D.

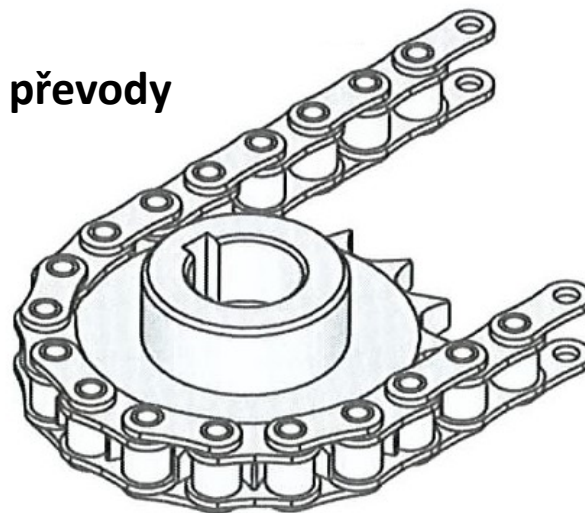

Mechanické převody

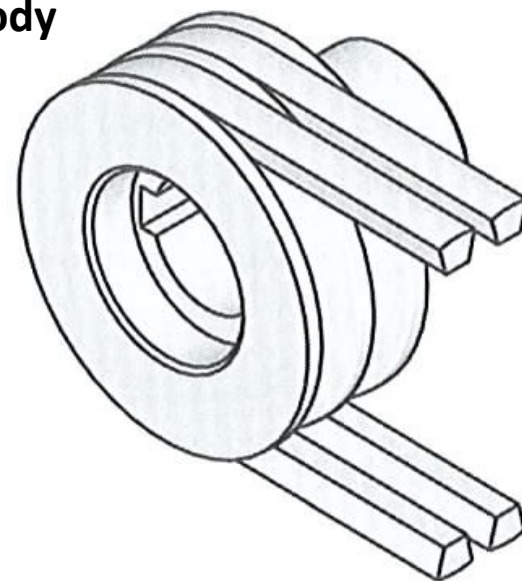
Ozubené převody

Řetězové převody

Řemenové převody

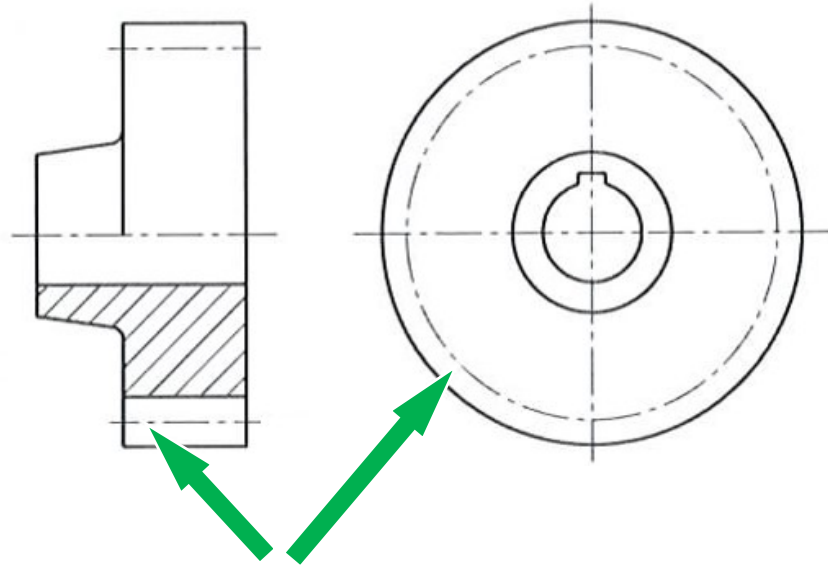

Ozubené převody

Čelní ozubená kola

Zjednodušené zobrazení

Základní rozměry

- m – modul (normalizovaný)
- z – počet zubů
- b – šířka ozubení
- β – úhel sklonu zubu
- i – převodový poměr

Ozubení se zobrazí pomocí:

- roztečné plochy (čerchovaná tenká čára)
- hlavové plochy (souvislá tlustá čára)
- patní plochy v řezu (souvislá tlustá čára)

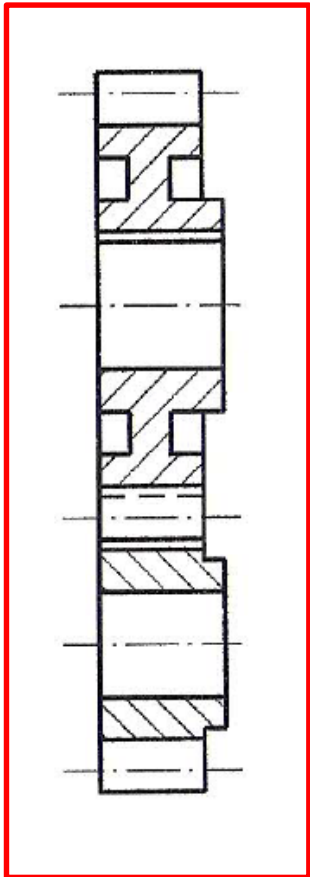

Ozubené převody

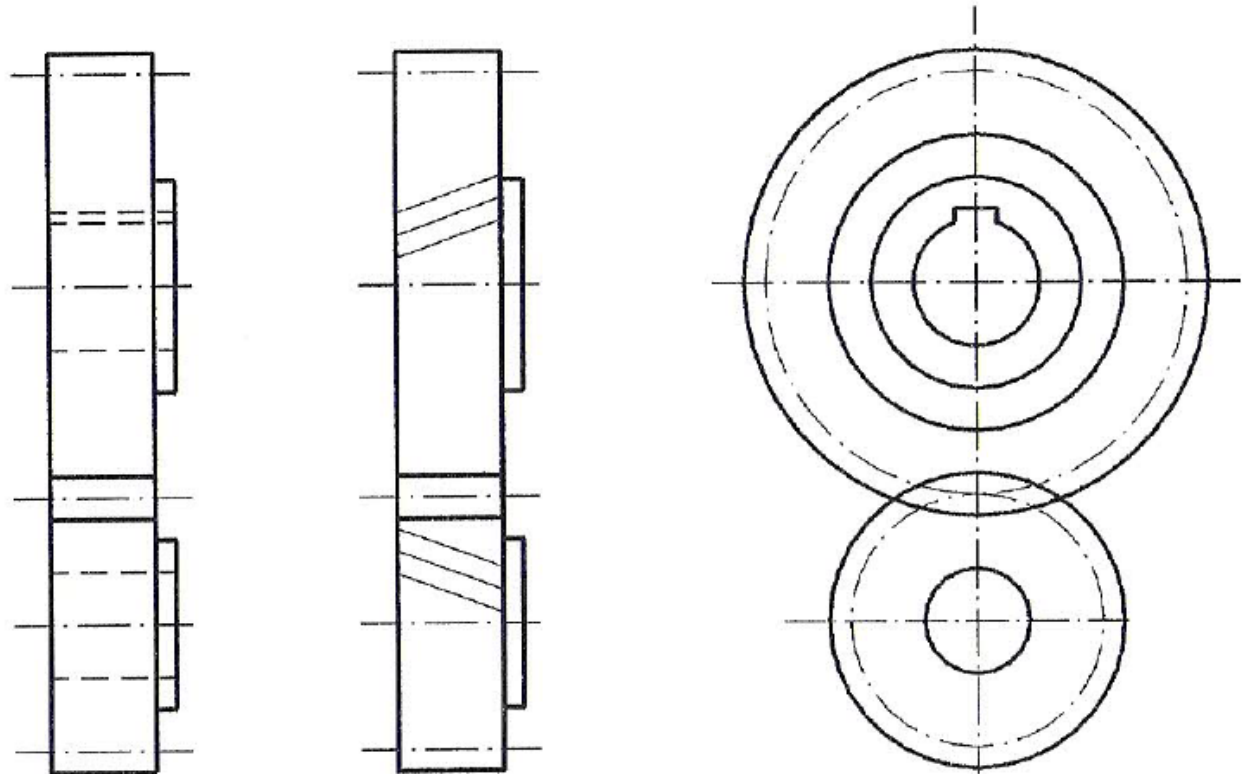
Čelní ozubená kola

Zobrazení spoluzabírajících kol ve výkresu sestavení

Řez

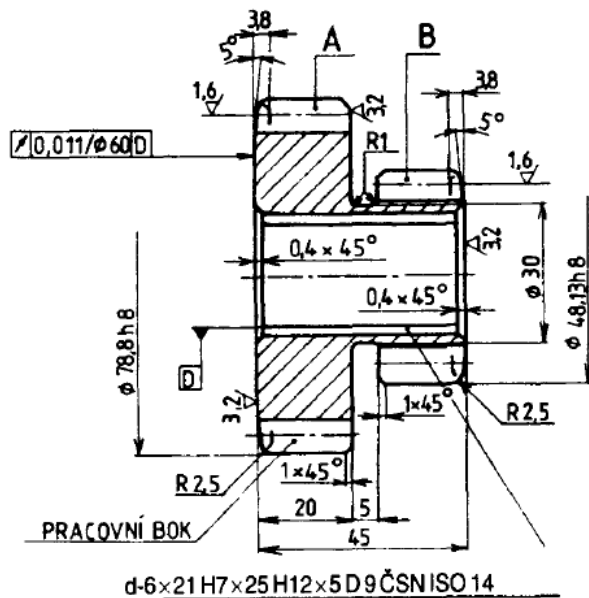
Pohled

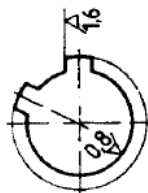

Ozubené převody

Čelní ozubená kola

KONTROLA PROFILU
MĚŘIDLEM

Tabulka údajů pro výrobu ozubeného kola

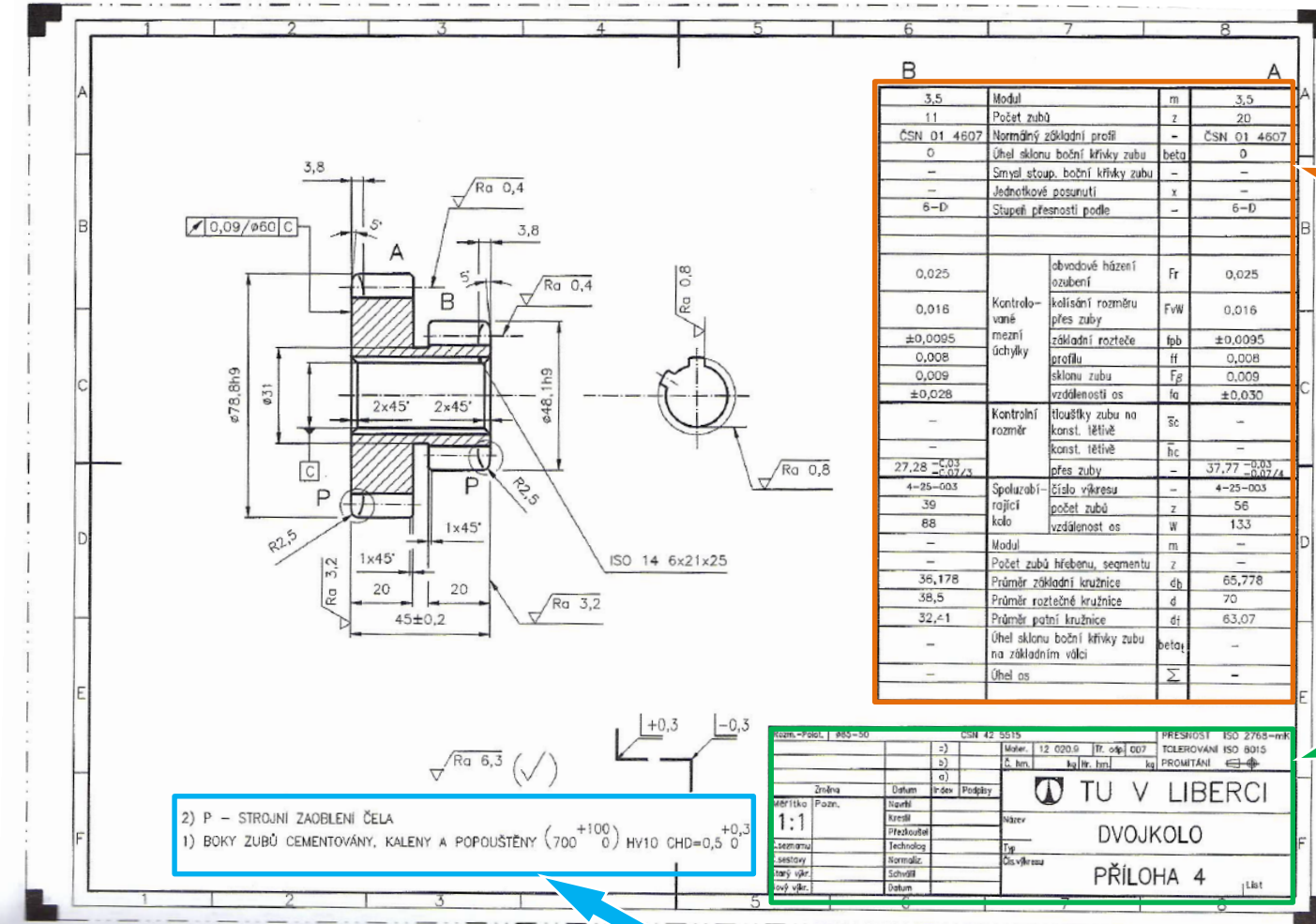
- Základní rozměry
- Kontrolní rozměry
- Údaje o spoluzabírajícím kole

B		A	
3,5	Modul	m	3,5
11	Počet zubů	z	20
ČSN 01 4607	Normální základní profil	—	ČSN 01 4607
0	Úhel sklonu boční křivky zubu	β	0
—	Smysl stoupání boční křivky zubu	—	—
0,380	Jednotkové posunutí	z	0,260
6-ČSN 01 4682	Stupeň přesnosti podle	6-D	ČSN 01 4682
0,036	Kontrolované mezí úchytky	dvoubokého odvalu za otáčku	F_r 0,036
0,014		dvoubokého odvalu za rozteč	f_r 0,014
0,009		sklonu zubu	F_{β} 0,009
$\pm 0,028$		vzdálenosti os	f_a $\pm 0,030$
0,014	Kontrolní rozměr	mezí úchytky jmenovité vzdálenosti os	horní E_s 0,014
-0,060		dolní E_i	-0,060
		přes	—
01 - 16 - 02	Spoluzabírající kolo	číslo výkresu	01 - 16 - 02
39		páčet zubů	z 56
88		vzdálenosti os	a_w 133
—	Modul	m_s	—
—	Počet zubů hřebenu, segmentu	z	—
36,178	Průměr základní kružnice	d_b	65,778
38,5	Průměr roztečné kružnice	d	70
32,41	Průměr patní kružnice	d_f	63,07
—	Úhel sklonu boční křivky zubu na základním válci	β_b	—
—	Úhel os	Σ	—

Ozubené převody

Čelní ozubená kola

Tabulka údajů

Popisové pole
 - polotovar
 - materiál
 - ...

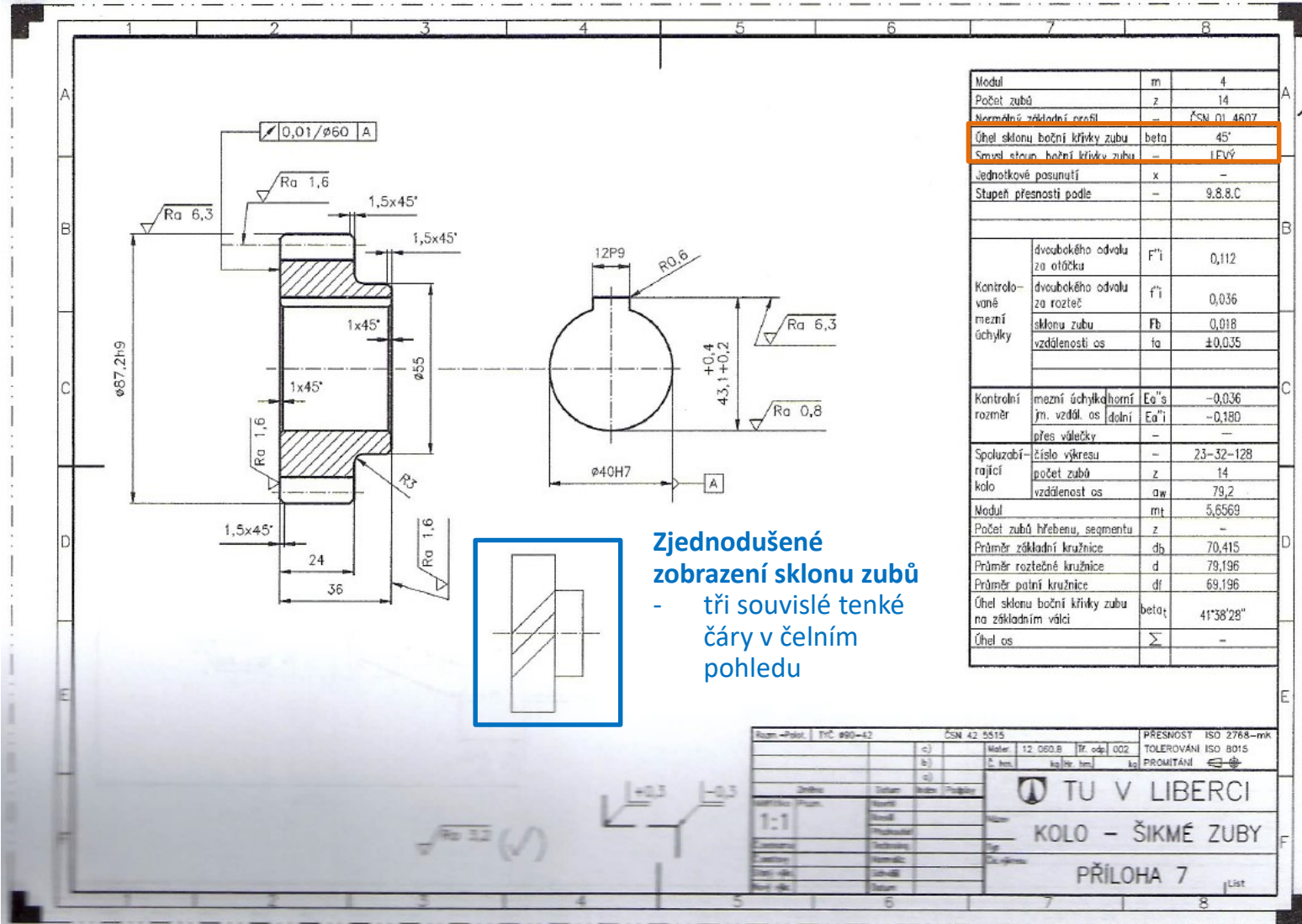
Poznámka
 - technologie výroby

Ozubené převody

Čelní ozubená kola

Šikmé ozubení

ČSN 42 5515
PŘESNOST ISO 2768-mk
TOLEROVÁNÍ ISO 8015
PROMĚTÁNÍ

TU V LIBERCI
KOLO - ŠIKMÉ ZUBY
PŘÍLOHA 7

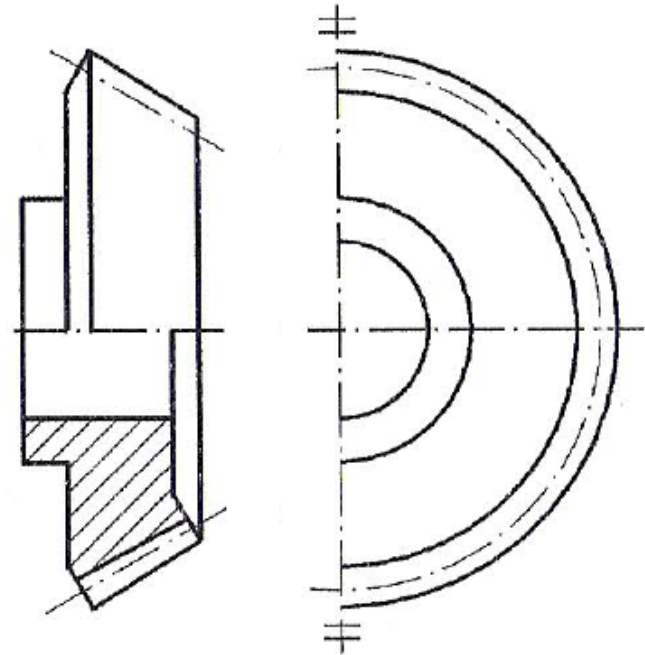

Ozubené převody

Kuželová ozubená kola

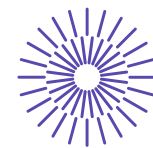
Zjednodušené zobrazení

Základní rozměry

- m – modul (normalizovaný)
- z – počet zubů
- b – šířka ozubení
- β – úhel sklonu zubu
- δ – úhel roztečného kužele
- Σ – úhel os (obvykle 90st.)
- i – převodový poměr

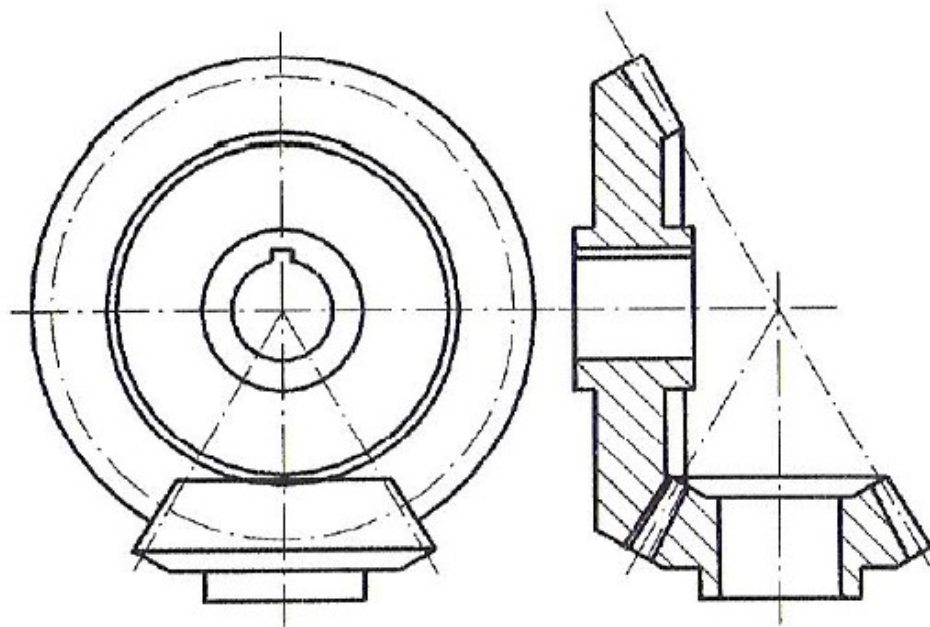

Ozubené převody

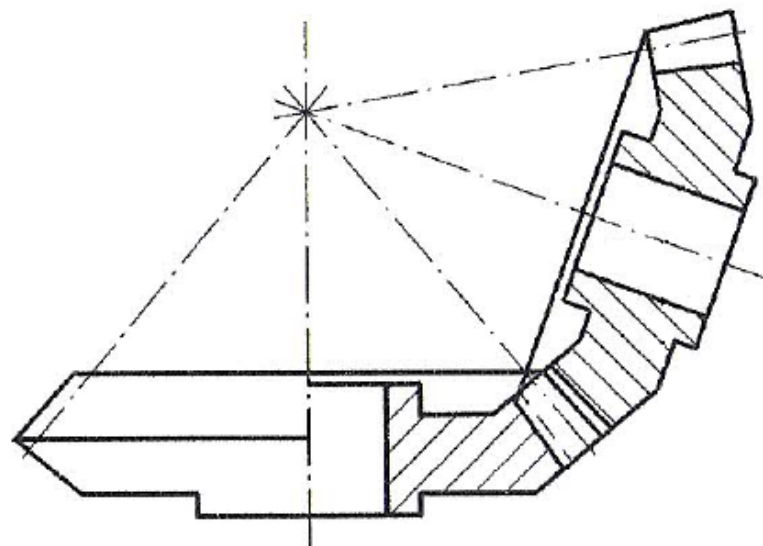
Kuželová ozubená kola

Zobrazení spoluzabírajících kol ve výkresu sestavení

Úhel os 90st.

Úhel os $\neq 90$ st.

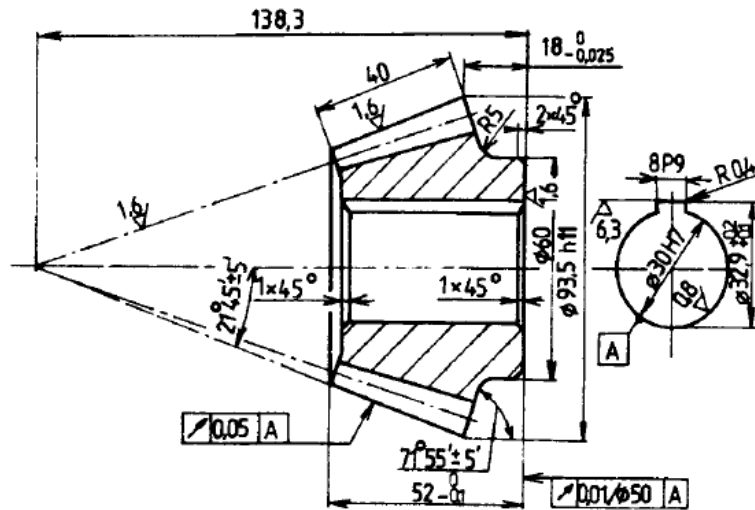

Ozubené převody

Čelní ozubená kola

Tabulka údajů pro výrobu ozubeného kola

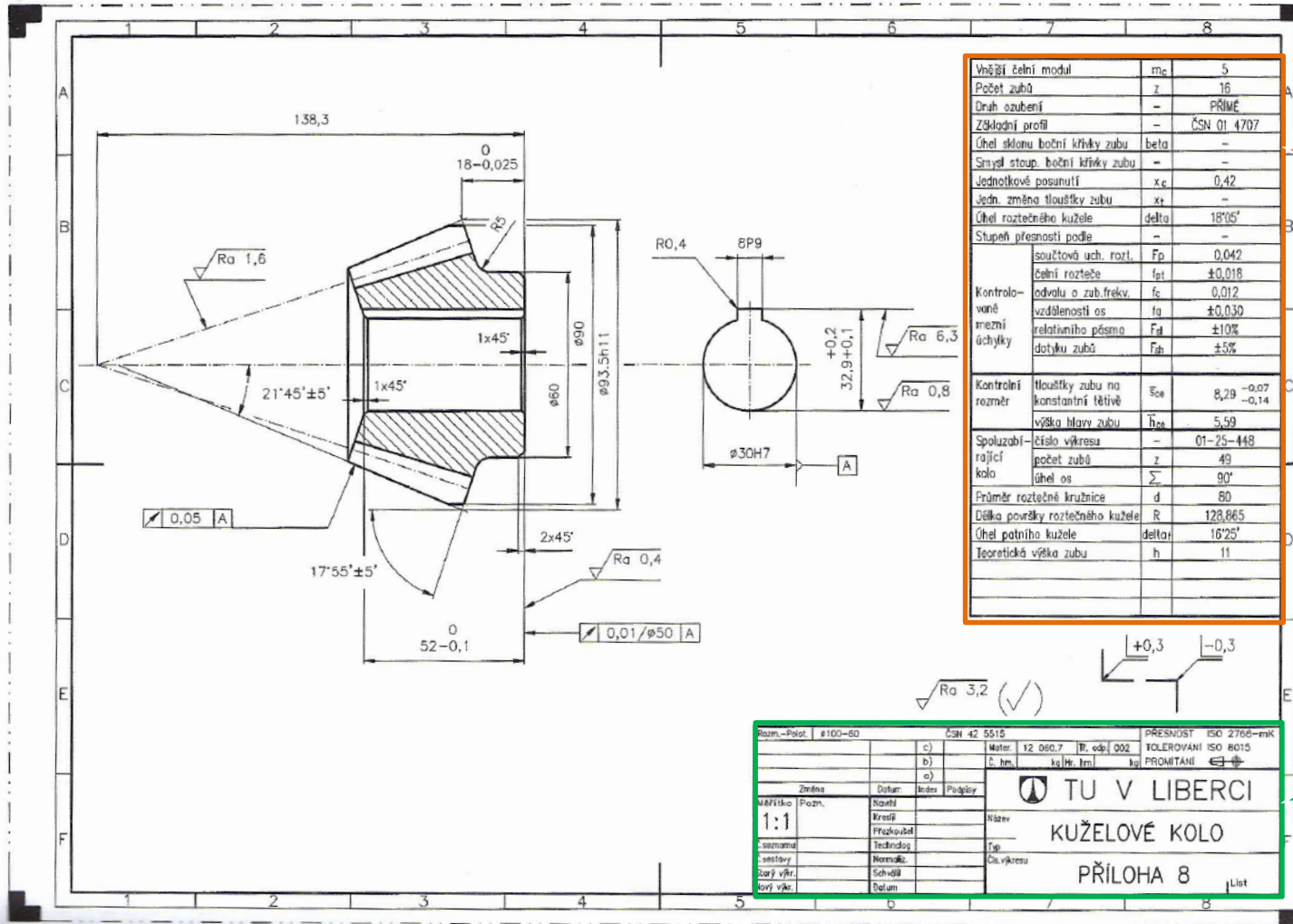

Vnější čelní modul	m_c	5	
Počet zubů	z	16	
Druh ozubení	—	PŘÍMÉ	
Základní profil	—	ČSN ISO 677	
Smysl stoupání boční křivky zubu	—	—	
Jednotkové posunutí	x_c	0,42	
Jednotková změna tloušťky zubu	x_t	—	
Úhel roztečného kužele	δ	18°05'	
Stupeň přesnosti podle	7-C	ČSN 01 4682	
Kontrolované mezní úchytky	součtová úchytky roztečí	F_p	0,042
	čelní rozteče	f_p	±0,018
	odvalu o zubové frekvenci	f_c	0,009
	vzdálenosti os	f_a	±0,025
	relativního pásma dotyku zubů	F_{ci}	±10 %
		F_{cih}	±10 %
Kontrolní rozměr	tloušťky zubů na konst. téživě	s_{ce}	8,29 ^{-0,07} -0,14
	výšky hlavy zubů	h_{ce}	5,59
Spoluzabírající kolo	číslo výkresu	—	01-16-05
	počet zubů	z	49
	úhel os	Σ	90°
Průměr roztečné kružnice	d	80	
Délka povrchy roztečného kužele	R	128,865	
Úhel patního kužele	δ_i	16°25'	
Teoretická výška zubu	h	11	

Ozubené převody

Kuželová ozubená kola

Tabulka údajů

Popisové pole

- polotovar
- materiál
- ...

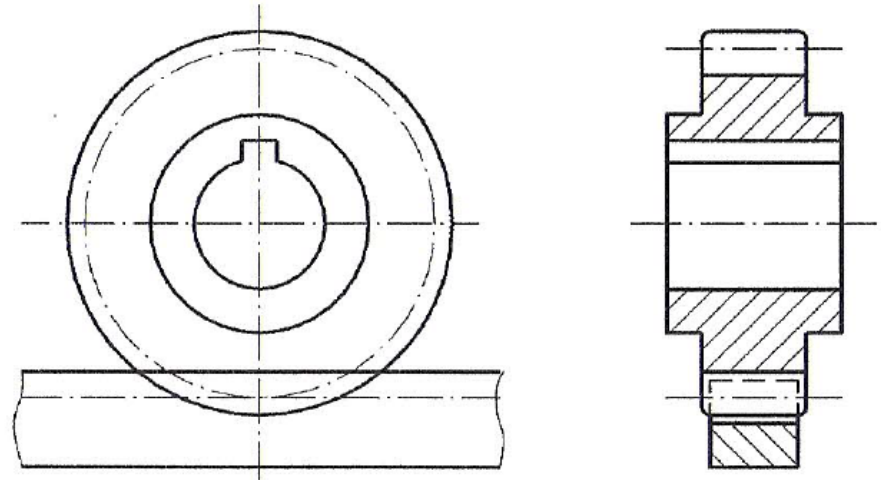

Ozubené převody

Ozubené hřebeny

Zobrazení záběru ozubeného hřebenu a kola ve výkresu sestavení

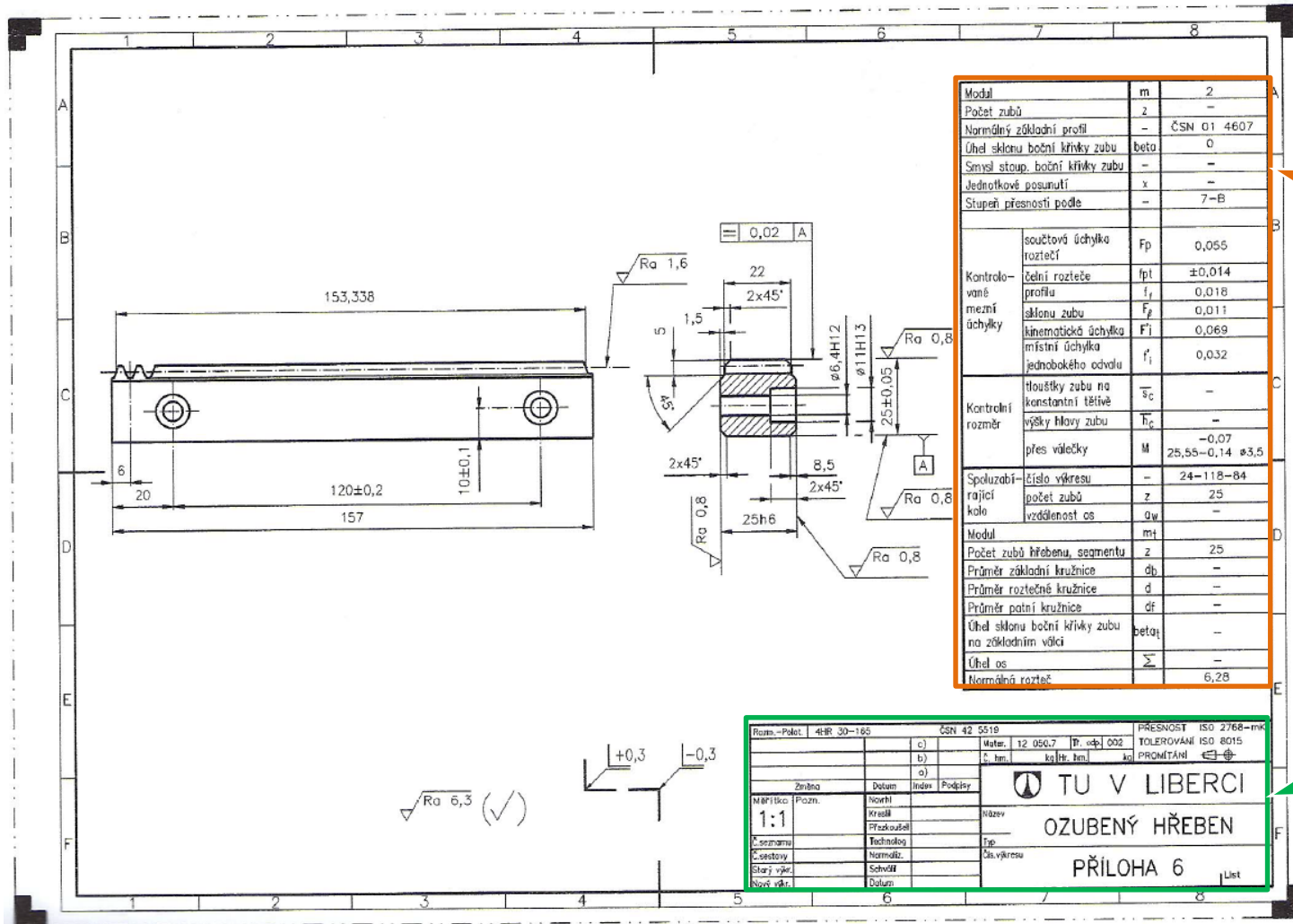
Základní rozměry

- m – modul (normalizovaný)
- z – počet zubů
- b – šířka ozubení

Ozubené převody

Ozubené hřebeny

Modul	m	2	
Počet zubů	z	25	
Normální základní profil	—	ČSN 01 4607	
Úhel sklonu boční křivky zubu	beta	0	
Smysl stoup. boční křivky zubu	—	—	
Jednotkové posunutí	x	—	
Stupeň přesnosti podle	—	7-B	
Kontrolované mezní úchytky	součtová úchytko roztečí	Fp	0,055
	čelní rozteče	fpt	±0,014
	profilu	f _r	0,018
	sklonu zubu	F _β	0,011
	kinematická úchytko místní úchytko jednobokého odvalu	F' _i	0,069
Kontrolní rozměr	tloušťky zubu na konstantní těživě	T _{sc}	—
	výšky hlavy zubu	T _{hc}	—
	přes válečky	M	-0,07 25,55-0,14 ø3,5
Spoluzabírající kolo	číslo výkresu	—	24-118-84
	počet zubů vzdálenost os	z a _w	25 —
Modul	m	2	
Počet zubů hřebenu, segmentu	z	25	
Průměr základní kružnice	d _b	—	
Průměr roztečné kružnice	d	—	
Průměr patní kružnice	d _f	—	
Úhel sklonu boční křivky zubu na základním válci	beta ₀	—	
Úhel os	Σ	—	
Normální rozteč	—	6,28	

Tabulka údajů

Rozm.-Polož. 4HR 30-166		ČSN 42 5519		PŘESNOST ISO 2768-mK	
		Mater. 12 050,7		TOLEROVÁNÍ ISO 8015	
		c) km		PROMÍTÁNÍ	
		a) km			
Značka	Datum	Index	Podpis	TU V LIBERCI	
Mřížka	Prozr.	Návrh	Kreslil	OZUBENÝ HŘEBEN	
Č. seznamu		Přezkoušel	Název	PŘÍLOHA 6	
Č. sestavy		Technolog	Typ	List	
Starší výk.		Normaliz.	Čís. výkresu		
Nový výk.		Schválil	Datum		

Popisové pole

- polotovar
- materiál
- ...

Ozubené převody

Materiály ozubených kol a hřebenů

- **Tvárné litiny** – ČSN 42 2306, ČSN 42 2307, ČSN 42 2308
- **Ocel na odlitky** – ČSN 42 2650, ČSN 42 2660, ČSN 42 2719, ČSN 42 2750, ČSN 42 2767
- **Konstrukční ocel** – ČSN 11 500, ČSN 11 523, ČSN 11 600, ČSN 11 700, ČSN 12 050, ČSN 12 051, ČSN 12 061, ČSN 13 242, ČSN 14 140, ČSN 14 220, ČSN 14 223, ČSN 15 230, ČSN 15 330, ČSN 15 241, ČSN 16 220, ČSN 16 240, ČSN 16 343, ČSN 16 436, ČSN 16 440, ČSN 16 526

Tepelné a chemicko-tepelné zpracování

- **Tvárné litiny** – zušlechtěná
- **Ocel na odlitky** – normalizačně žíhaná, zušlechtěná, povrchově kalená po boku
- **Konstrukční ocel** – tepelně nezpracovaná, normalizačně žíhaná, zušlechtěná, povrchově kalená po boku, povrchově kalená mezerově, nitridovaná, nitrocementovaná kalená, cementovaná kalená, karbonitridovaná

Poznámka na výrobním výkresu

2) P – STROJNÍ ZAOBLENÍ ČELA

1) BOKY ZUBŮ CEMENTOVÁNY, KALENY A POPOUŠTĚNY $\left(700 \begin{smallmatrix} +100 \\ 0 \end{smallmatrix}\right)$ HV10 CHD=0,5 $\begin{smallmatrix} +0,3 \\ 0 \end{smallmatrix}$

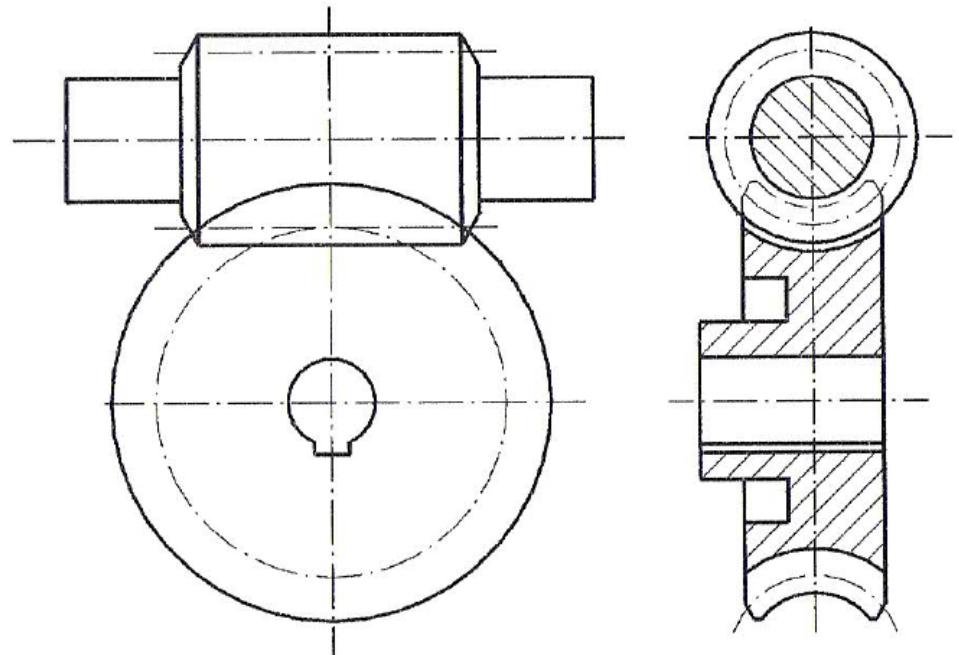

Ozubené převody

Šnekové převody

Zobrazení spoluzabírajícího šneku a šnekového kola ve výkresu sestavení

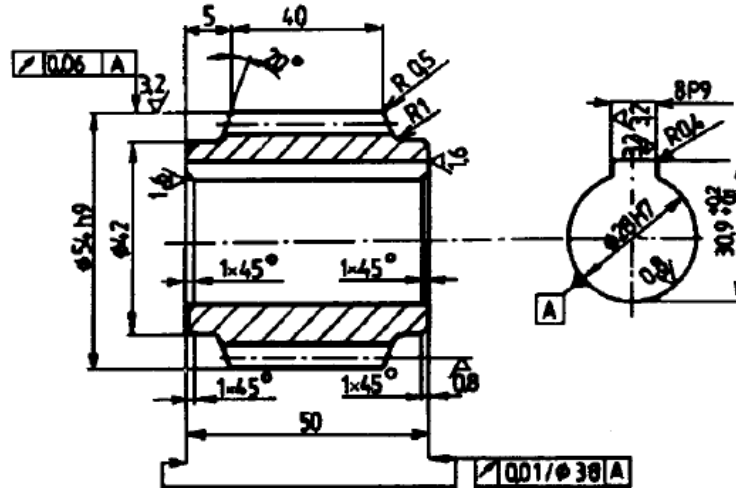
Základní rozměry

- m – modul (normalizovaný)
- z – počet zubů
- q – součinitel průměru šneku
- i – převodový poměr

Ozubené převody

Šnek

Tabulka údajů pro výrobu šneku

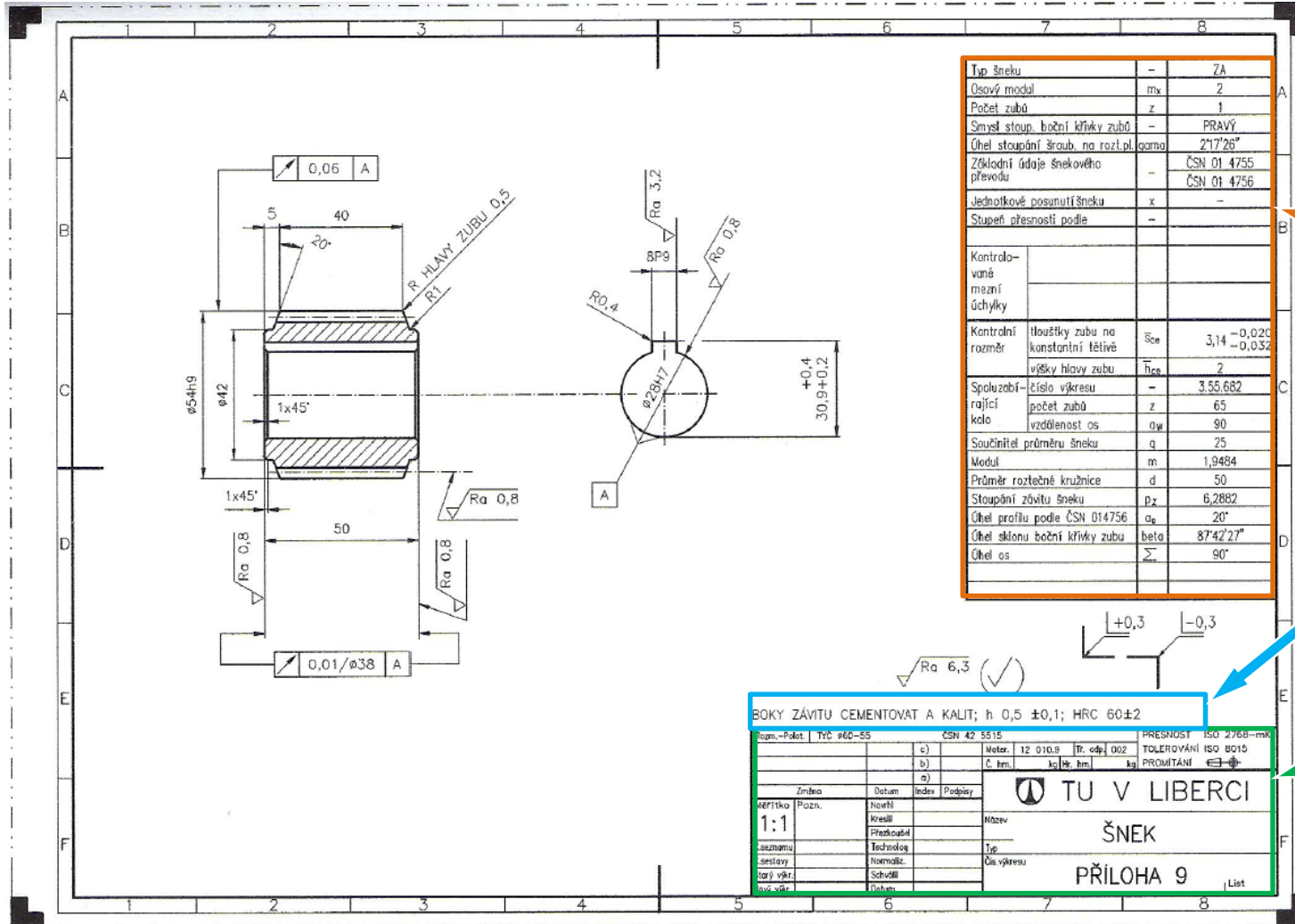
Typ šneku	–	ZA	
Osový modul	m_x	2	
Počet zubů	z	1	
Smysl stoupání boční křivky zubů	–	PRAVÝ	
Úhel stoupání šroubovice na roztečné ploše	γ	2°17'33"	
Základní údaje šnekového převodu	–	ČSN 01 4755 ČSN 01 4756	
Jednotkové posunutí šneku*)	x	–	
Stupeň přesnosti podle	7-C	ČSN 01 4682	
Kontrolované mezní úchytky			
Kontrolní rozměr	tloušťky zubů na konst. těživě	s_c	3,14 – 0,020 – 0,032
	výšky hlavy zubů	h_c	2
Spoluzabírající kolo	číslo výkresu	–	01-16-06
	počet zubů	z	65
	vzdálenost os	a_w	90
Součinitel průměru šneku	q	25	
Modul	m	1,9984	
Průměr roztečné kružnice	d	50	
Stoupání závitů šneku	p_z	6,2882	
Úhel profilu podle ČSN 01 4756	α_0	20°	
Úhel sklonu boční křivky zubů	β	87°42'27"	
Úhel os	Σ	90°	

Ozubené převody

Šnek

Tabulka údajů

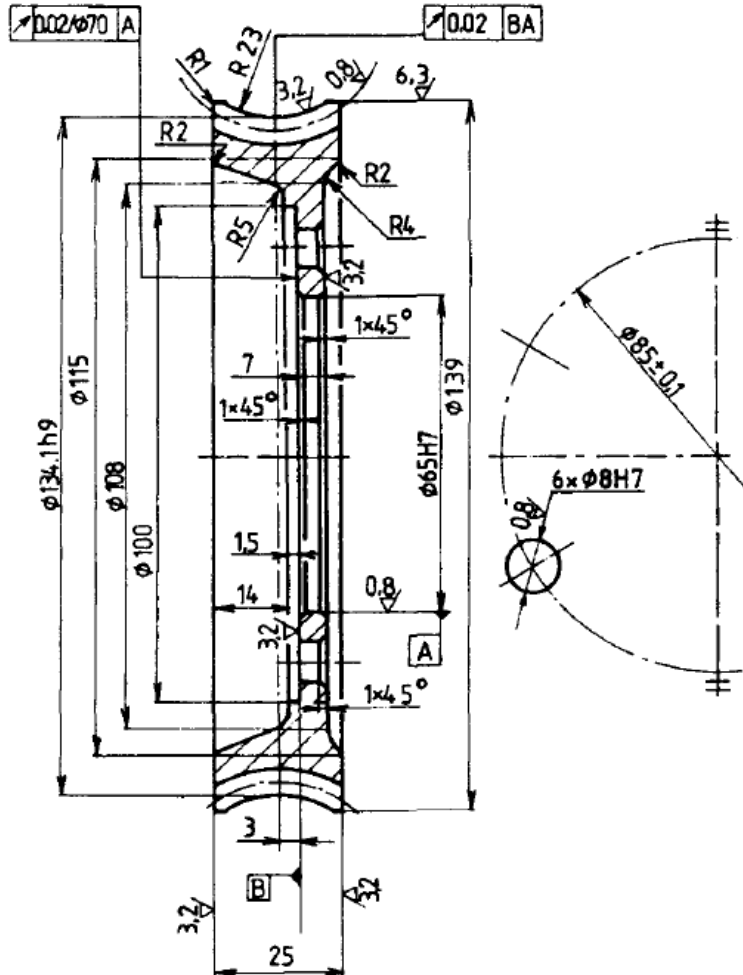
Poznámka
- technologie výroby

Popisové pole
- polotovar
- materiál
- ...

Ozubené převody

Šnekové kolo

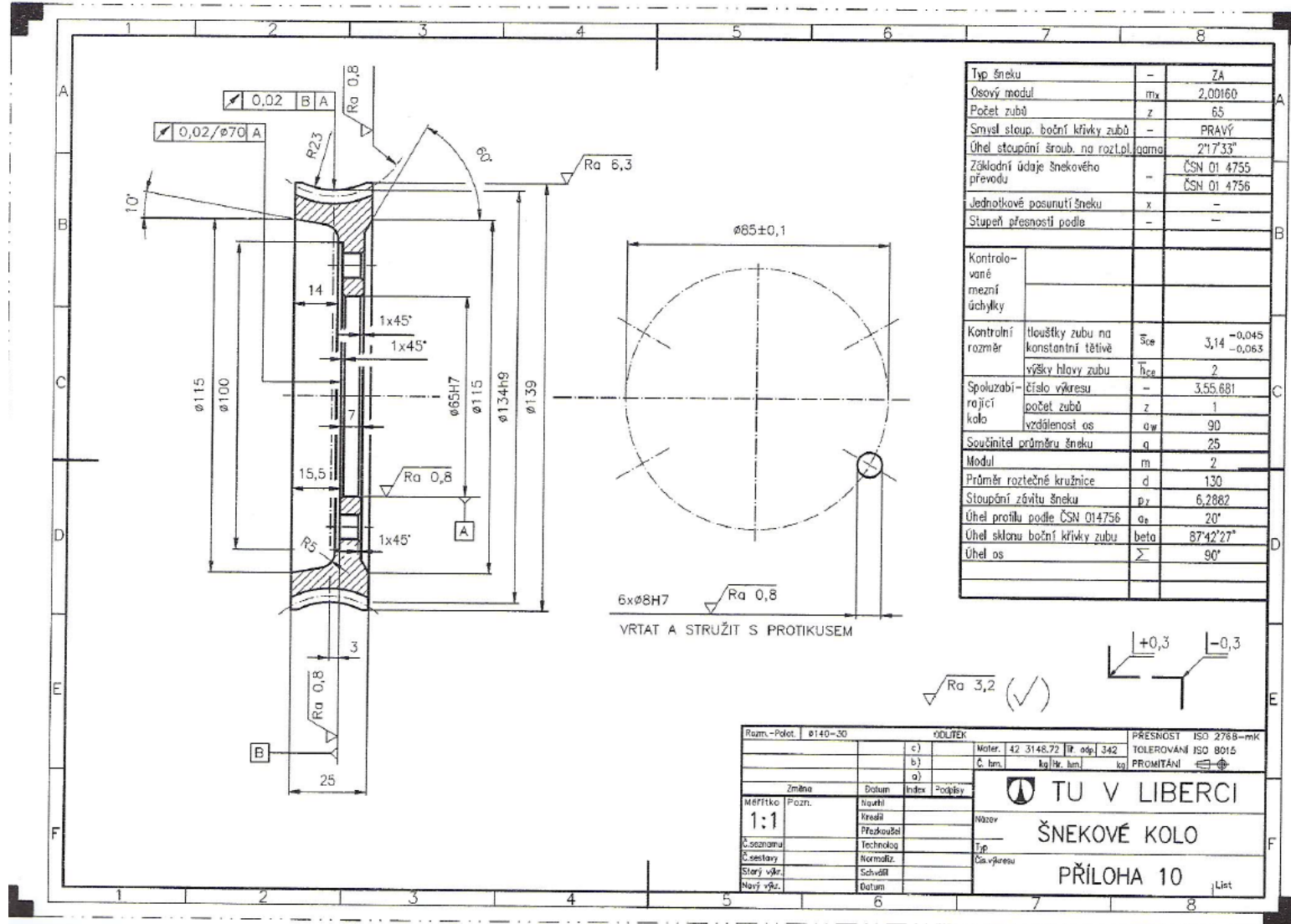
Tabulka údajů pro výrobu šnekového kola

Typ šneku	–	ZA	
Osový modul	m_n	2	
Počet zubů	z	65	
Smysl stoupání boční křivky zubu	–	PRAVÝ	
Úhel stoupání šroubovice na roztečné ploše	γ	$2^\circ 17' 33''$	
Základní údaje šnekového převodu	–	ČSN 01 4755 ČSN 01 4756	
Jednotkové posunutí šneku	x	–	
Stupeň přesnosti podle	7-C	ČSN 01 4682	
Kontrolované mezní úchytky			
Kontrolní rozměr	tloušťky zubu na konst. tětivě	s_c	$3,14 \begin{matrix} -0,045 \\ -0,063 \end{matrix}$
	výšky hlavy zubu	h_c	2
Spoluzabírající kolo	číslo výkresu	–	01-16-07
	počet zubů	z	1
	vzdálenost os	a_w	90
Součinitel průměru šneku	q	25	
Modul	m	1,9984	
Průměr roztečné kružnice	d	130	
Stoupání závitu šneku	p_z	6,2682	
Úhel profilu podle ČSN 01 4756	α_0	20°	
Úhel sklonu boční křivky zubu	β	$87^\circ 42' 27''$	
Úhel os	Σ	90°	

Ozubené převody

Šnekové kolo

Typ šneku	-	ZA	
Osový modul	m_x	2,00160	
Počet zubů	z	65	
Smysl stoup. boční křivky zubů	-	PRAVÝ	
Úhel stoupání šroub. na rozpl. l. čar		$2'17'33''$	
Základní údaje šnekového převodu	-	ČSN 01 4755 ČSN 01 4756	
Jednotkové posunutí šneku	x	-	
Stupeň přesnosti podle	-	-	
Kontrolované mezní úchytky			
Kontrolní rozměr	hloubky zubu na konstantní tětivě	$\overline{s}_{ce}$	3,14 $-0,045$ $-0,063$
	výšky hlavy zubu	$\overline{h}_{ce}$	2
Spoluzabírající kolo	číslo výkresu	-	3,55.681
	počet zubů	z	1
	vzdálenost os	a_w	90
Součinitel průměru šneku	q		25
Modul	m		2
Průměr roztečné kružnice	d		130
Stoupání zřívku šneku	p_z		6,2882
Úhel profilu podle ČSN 014756	α_s		20°
Úhel sklonu boční křivky zubu	β		$87'42'27''$
Úhel os	Σ		90°

6x $\varnothing 8H7$ $\sqrt{Ra 0,8}$
VRTAT A STRUŽIT S PROTÍKUSEM

$\sqrt{Ra 3,2}$ (✓)
+0,3
-0,3

Rozm.-Počet. 1410-30		ODLÍTEK		PŘESNOST ISO 2768-mK	
	c)	Mater.	42 3148.72	IP. odp.	342
	b)	Č. hm.		kg	
	a)				
Změna		Datum	Index	Podpis	
Měřtko	1:1	Naučil			
		Kredil			
		Přezkoušel			
Č. seznamu		Technolog			
Č. sestavy		Normaliz.			
Stary vkr.		Schválil			
Nový vkr.		Datum			
			TU V LIBERCI		
			ŠNEKOVÉ KOLO		
			PŘÍLOHA 10		
			List		

Ozubené převody

Materiály šneků

- **Konstrukční ocel** – ČSN 12 020, ČSN 12 050, ČSN 14 140, ČSN 14 220, ČSN 14 331, ČSN 16 240
- **Tepelné a chemicko-tepelné zpracování** – zušlechťená a povrchově kalená, cementovaná kalená

Materiály šnekových kol

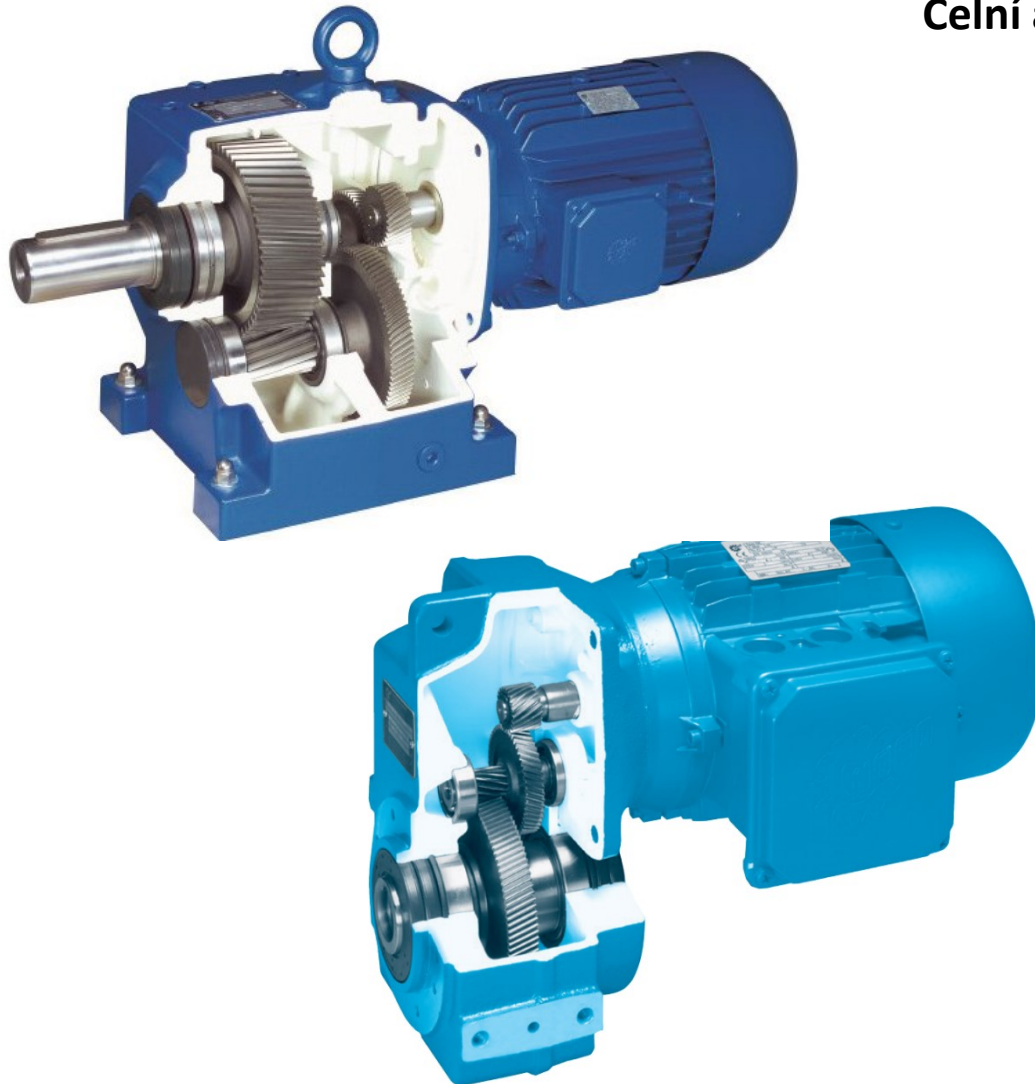
-
- **Cínový bronz** – ČSN 42 3120, ČSN 42 3123, ČSN 42 3135, ČSN 42 3137
  - **Hliníkový bronz** – ČSN 42 3145, ČSN 42 3147
  - **Mosaz** – ČSN 42 3311, ČSN 42 3313
  - **Šedá litina** – ČSN 42 2415, ČSN 42 2420, ČSN 42 2425, ČSN 42 2430

Poznámka na výrobním výkresu

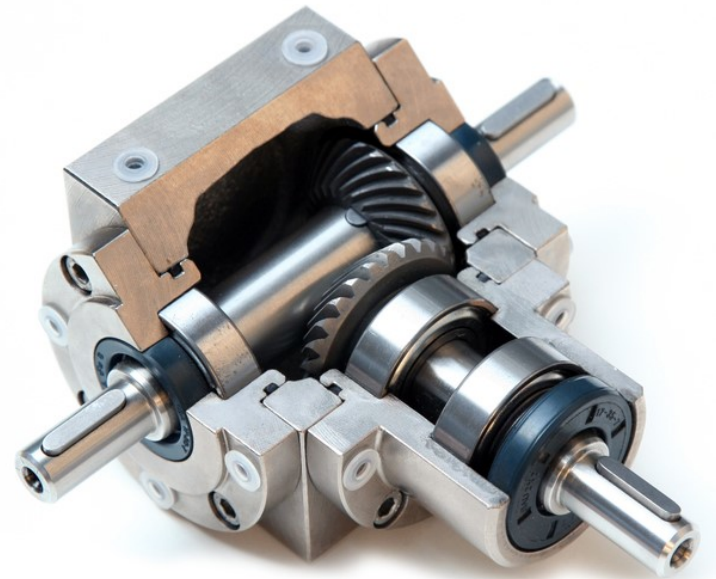
BOKY ZÁVITU CEMENTOVAT A KALIT; h 0,5 ±0,1; HRC 60±2

Převodovky

Čelní a kuželové převodovky

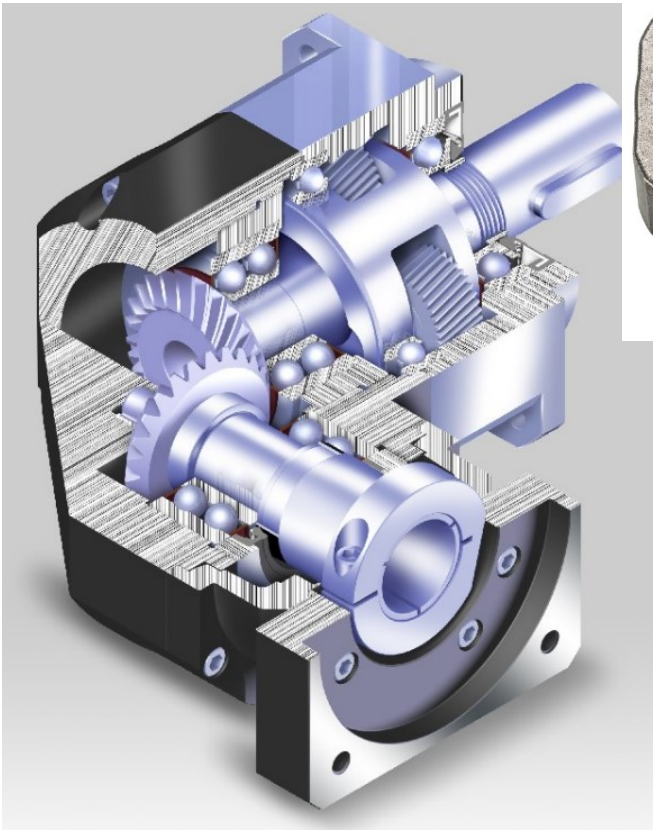
- + Široká škála převodových poměrů
Vysoká účinnost (až 97%)
- Automobilové převodovky

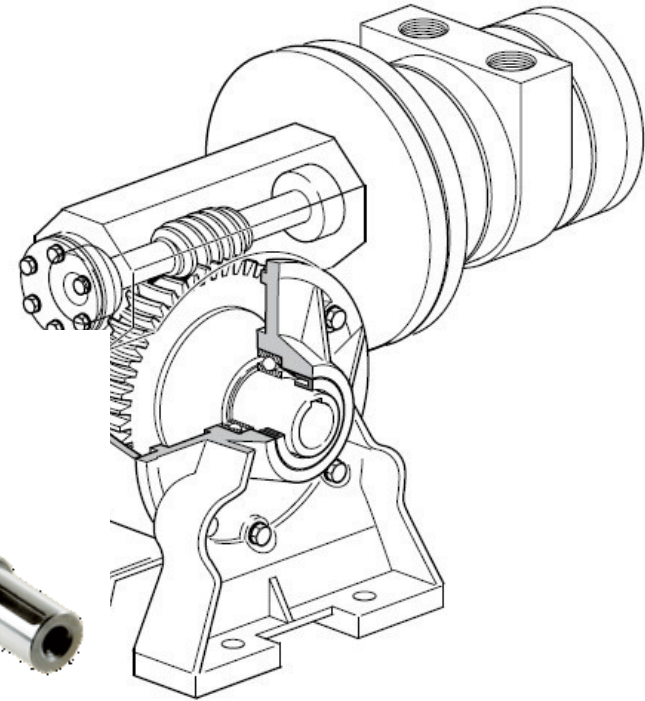
Převodovky

Planetové převodovky

- Čelní soukolí planetového mechanismu

Šnekové převodovky

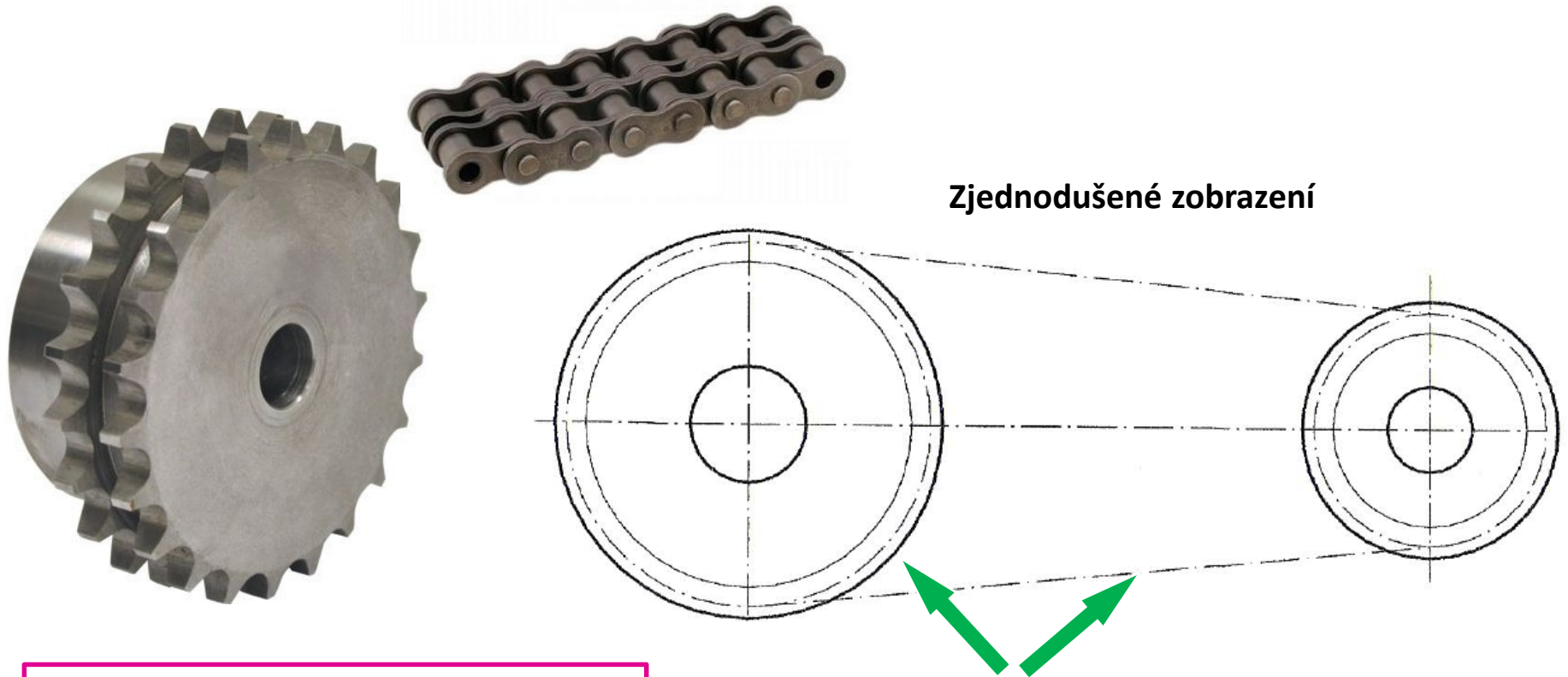

- + Velké převodové poměry
Vysoká účinnost (až 97%)
- Cena

Velké převodové poměry
Nízká účinnost (ca. 65-75%)

Řetězové převody

Zjednodušené zobrazení

Základní rozměry

- d – roztečný průměr
- z – počet zubů
- p – rozteč článků řetězu
- a – osová vzdálenost
- i – převodový poměr

Řetězové kolo se zobrazí pomocí:

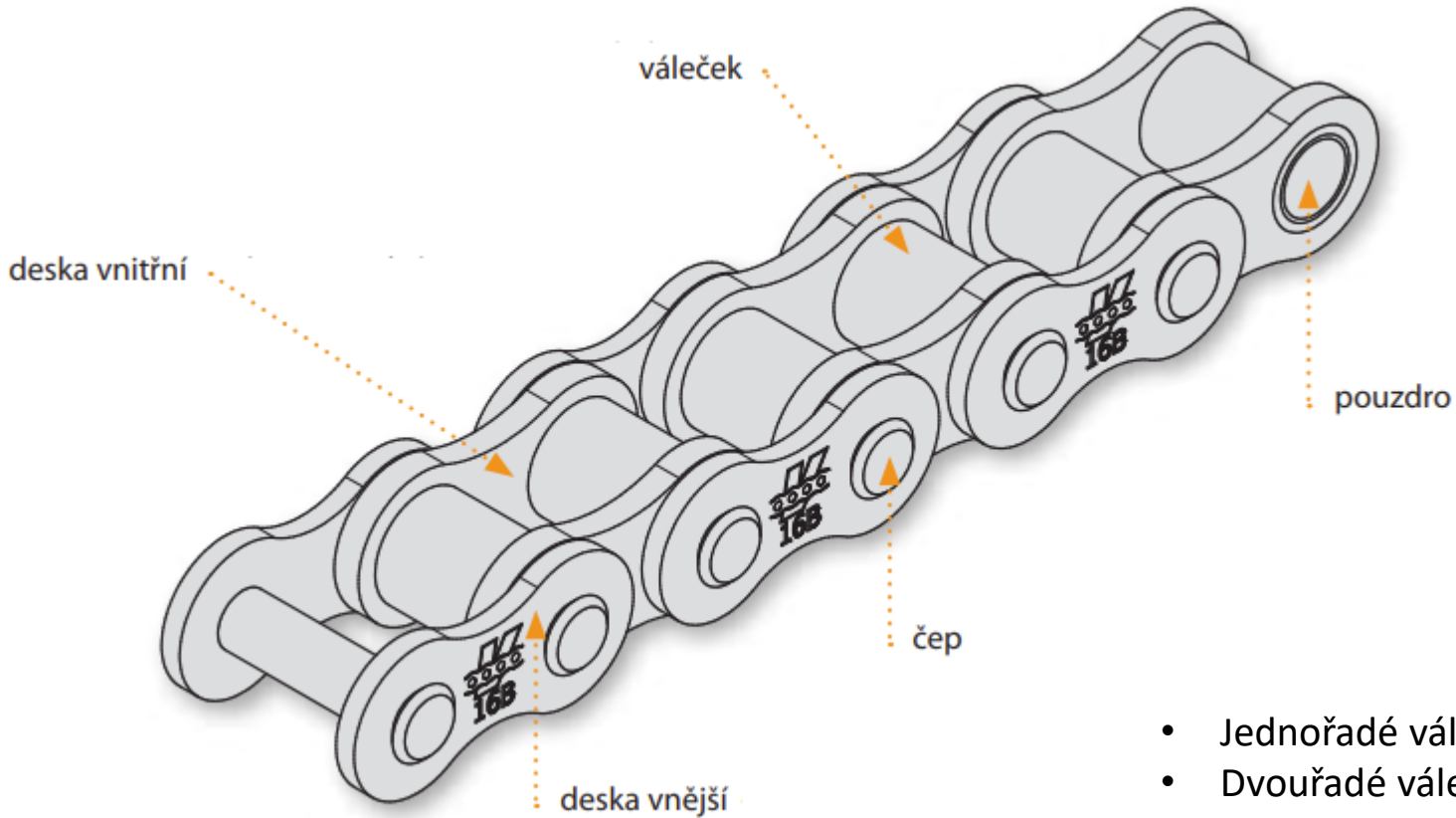
- roztečné plochy (čerchovaná tenká čára)
- hlavové plochy (souvislá tlustá čára)
- patní plochy (souvislá tenká čára)

Řetěz se zobrazí čerchovanou tenkou čarou

Řetězové převody

Válečkové řetězy – ČSN 02 3330, ISO R606, DIN 8187

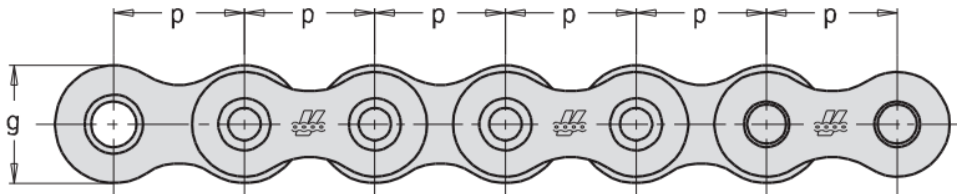
- Jednořadé válečkové řetězy
- Dvouřadé válečkové řetězy
- Třířadé válečkové řetězy

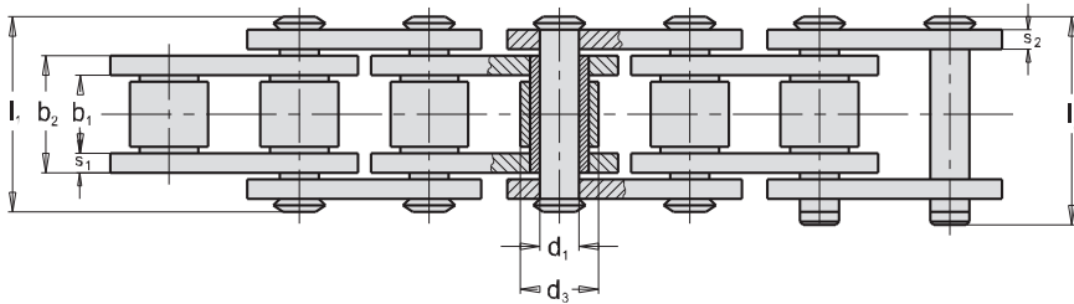
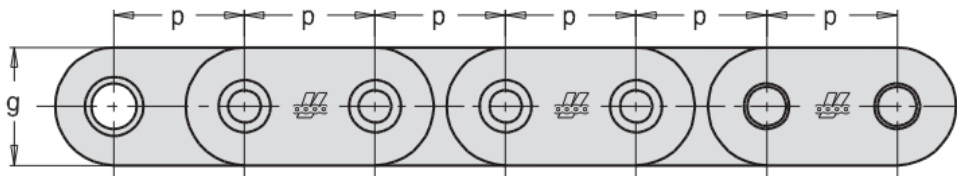

Řetězové převody

Válečkové řetězy – ČSN 02 3311, ISO R606, DIN 8187

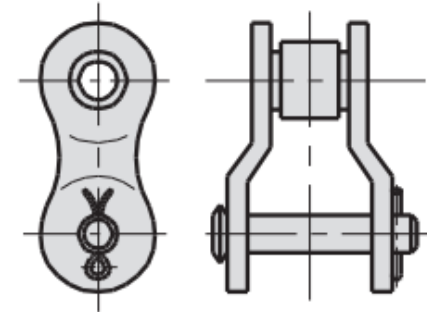

S rovnými deskami

Spojovací článek

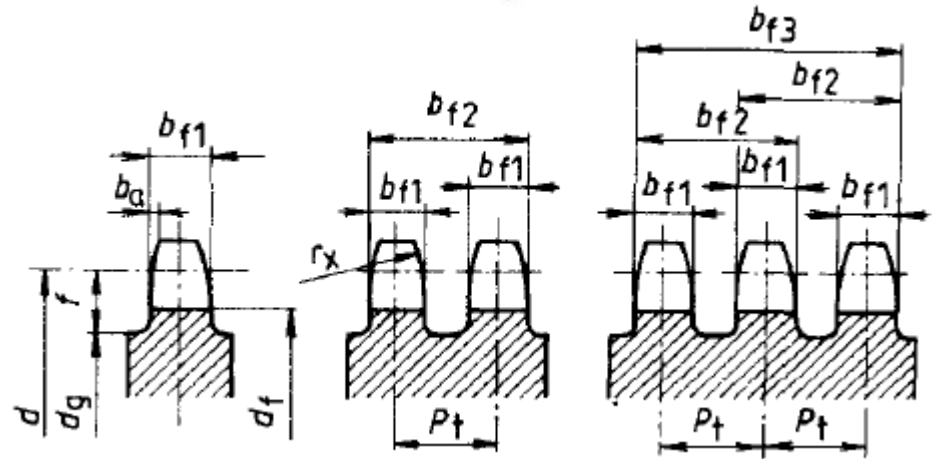
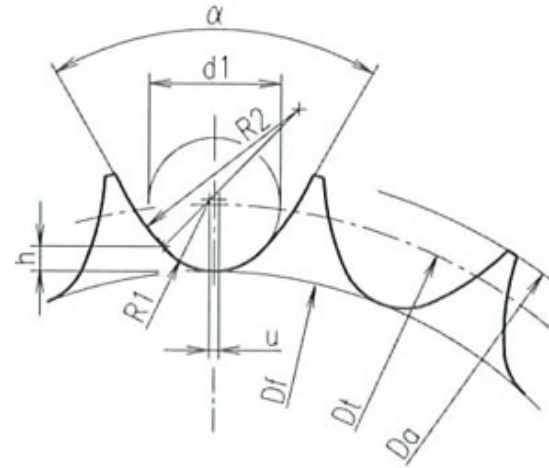
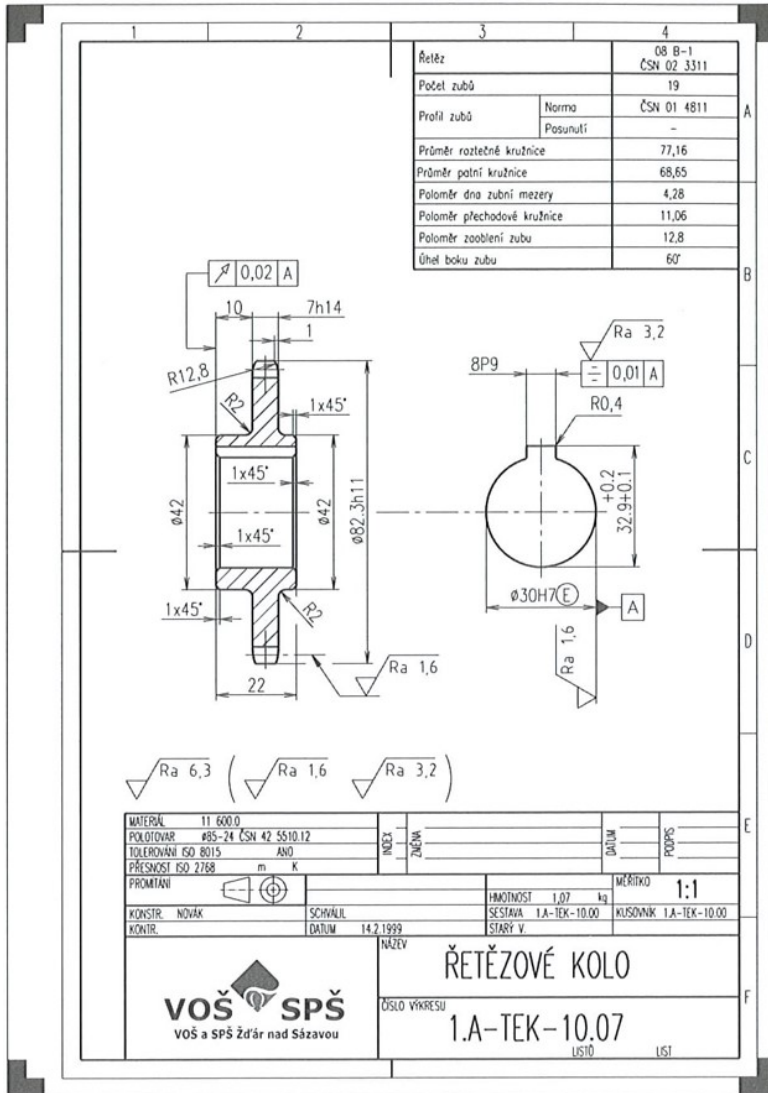
- pro lichý počet článků řetězu
- 20% nižší pevnost řetězu!

Řetězové převody

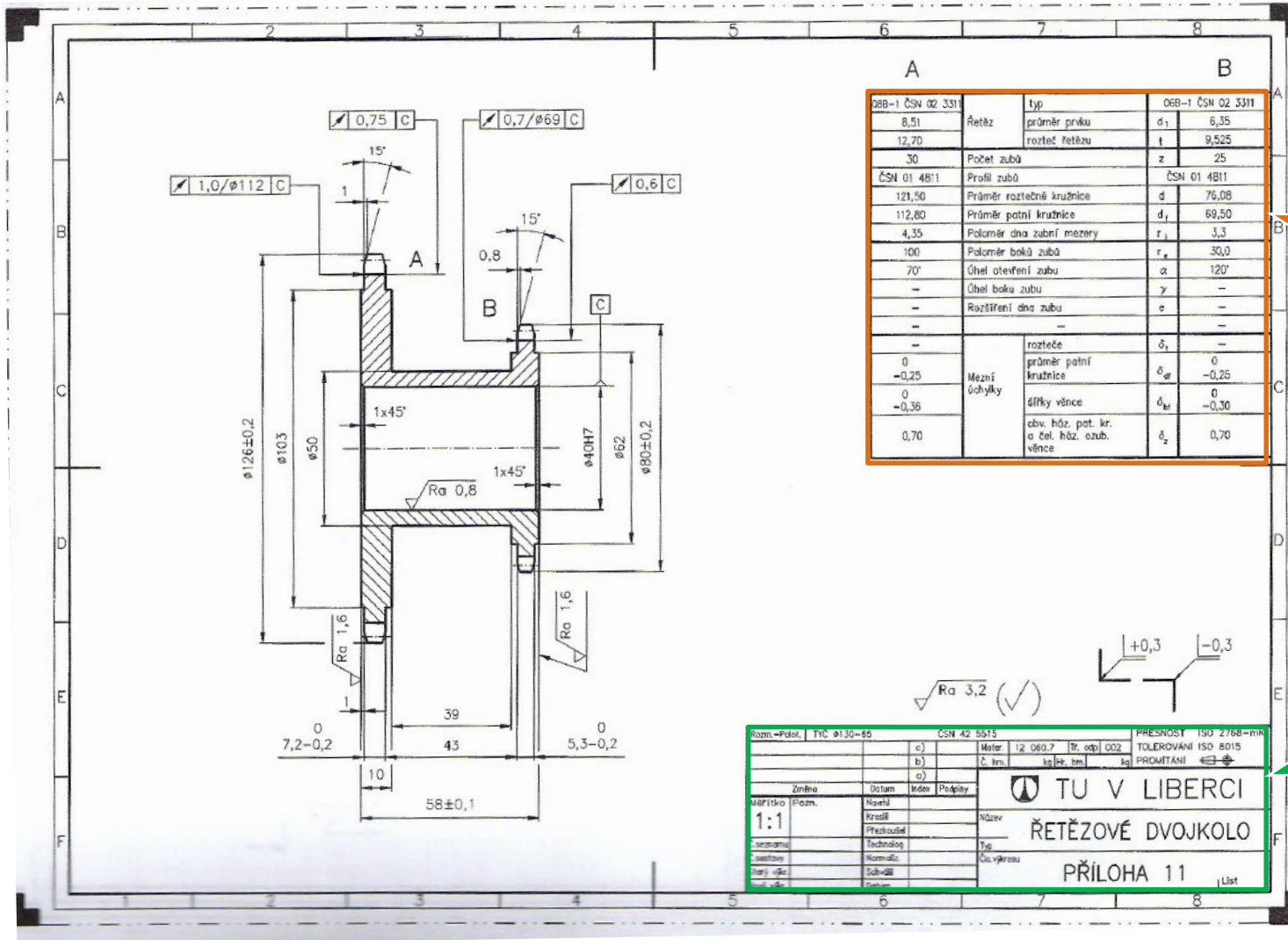
Řetězové kolo - ISO R606, DIN 8187

Řetězové převody

Řetězové kolo - ISO R606, DIN 8187

Tabulka údajů

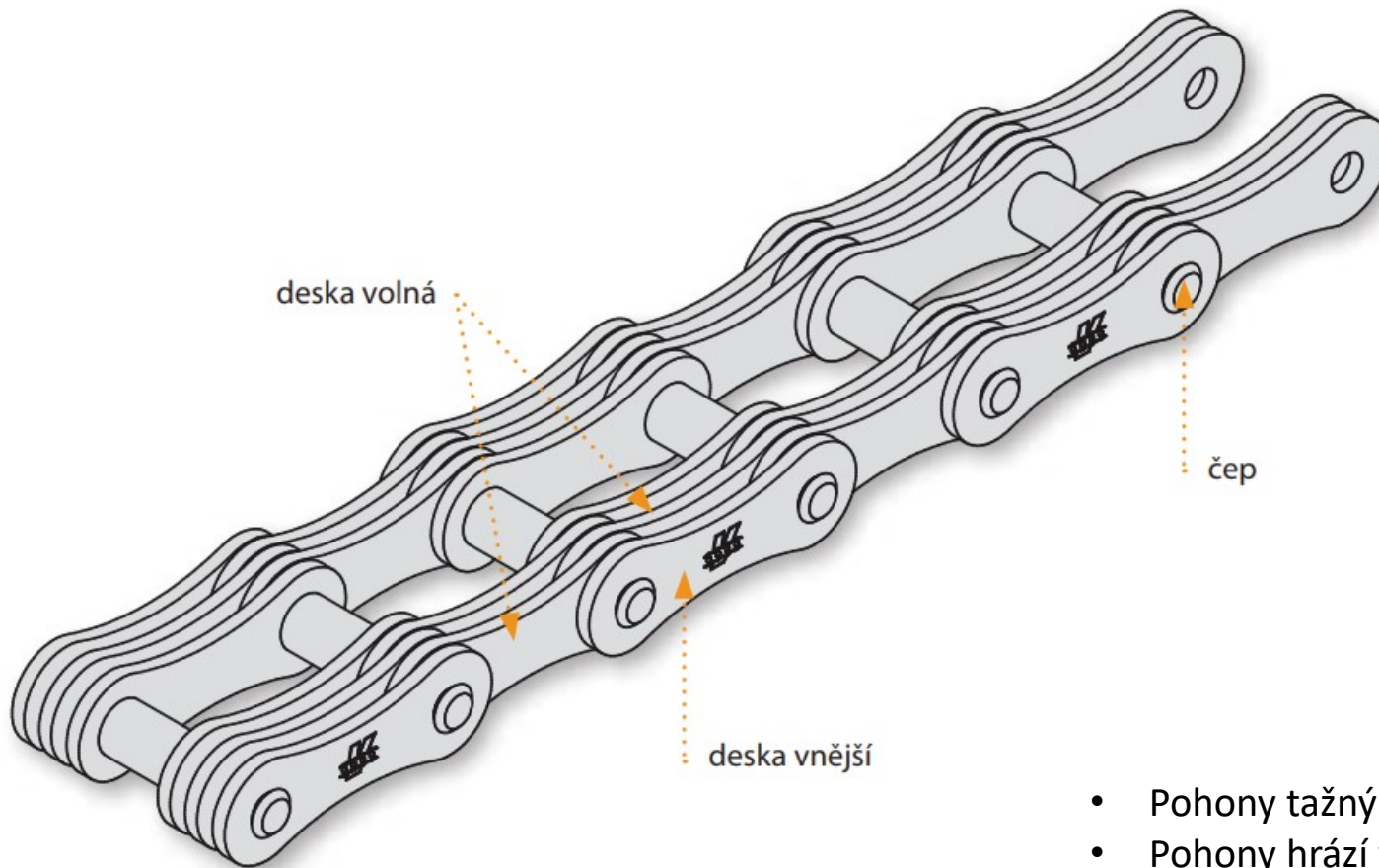
Popisové pole

- polotovar
- materiál
- ...

Řetězové převody

Gallovy řetězy – ČSN 02 3330, DIN 8150, DIN 8156, DIN 8157

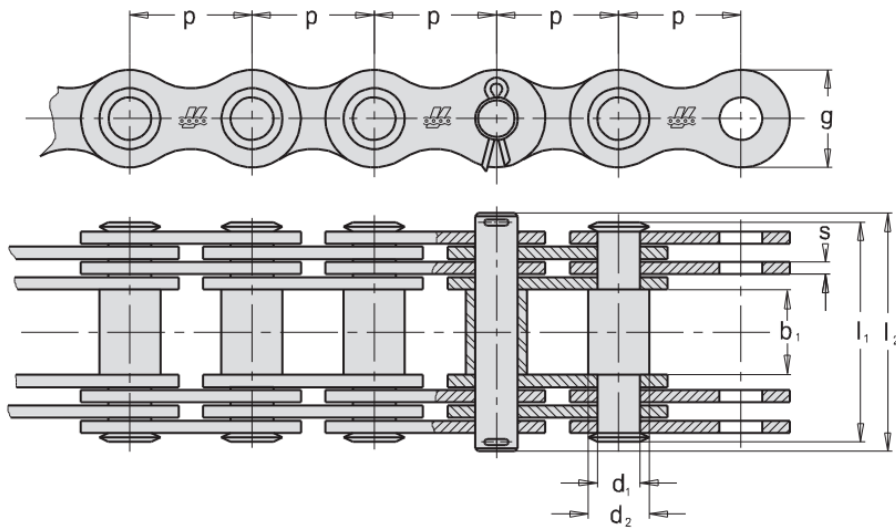
- Pohony tažný stolic
- Pohony hrází vodních staveb

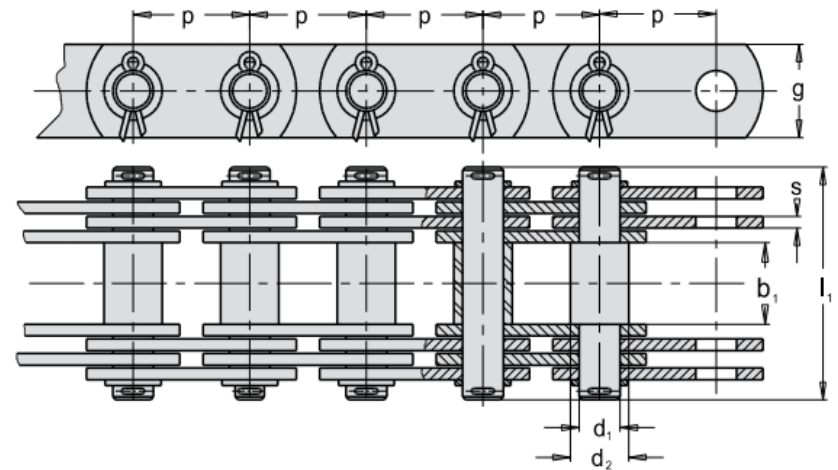
Řetězové převody

Gallovy řetězy – ČSN 02 3330, DIN 8150, DIN 8156, DIN 8157

ČSN 02 3330, DIN 8150

DIN 8156, DIN 8157

Řemenové převody

Klínové řemeny

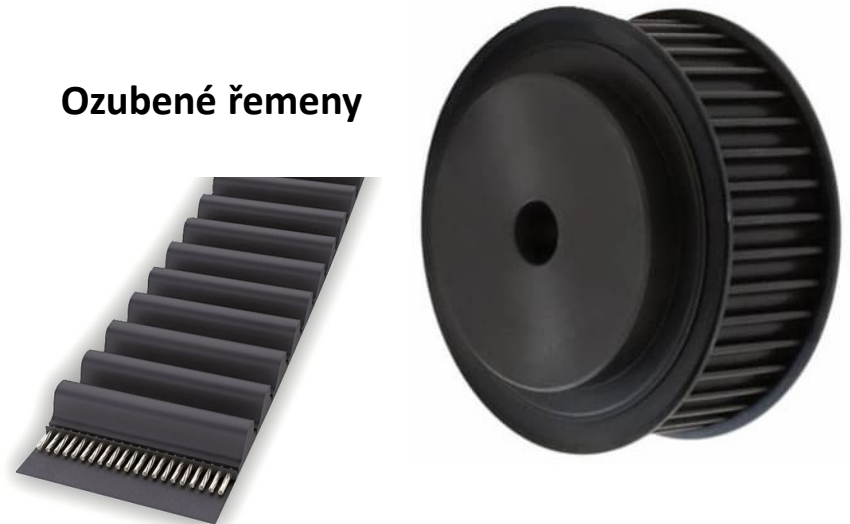
Ploché řemeny

Základní rozměry

- d – výpočtový průměr řemenice vztahený k tažné vrstvě řemene
- a – osová vzdálenost
- i – převodový poměr
- z – počet zubů
- p – rozteč článků řetězu

Ozubené řemeny

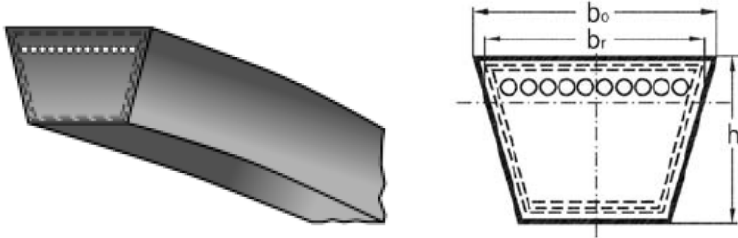

Řemenové převody

Klínové řemeny

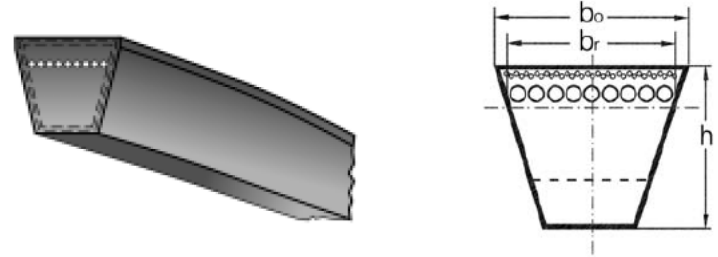
Klasické klínové řemeny

✓ ISO 4184, DIN 2215

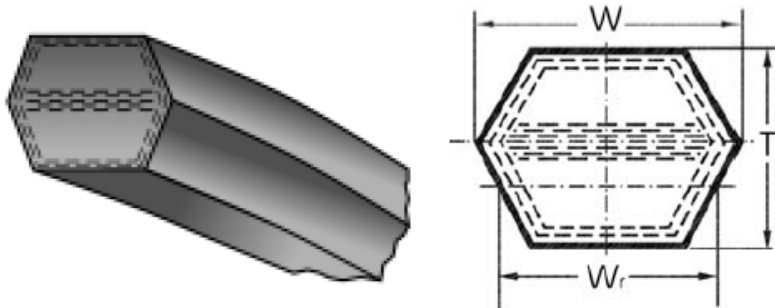
Úzké klínové řemeny

✓ ISO 4184, DIN 7753

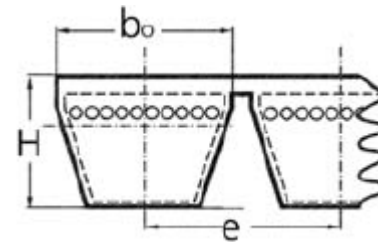

Dvojité klínové řemeny

✓ ISO 5289, DIN 7722

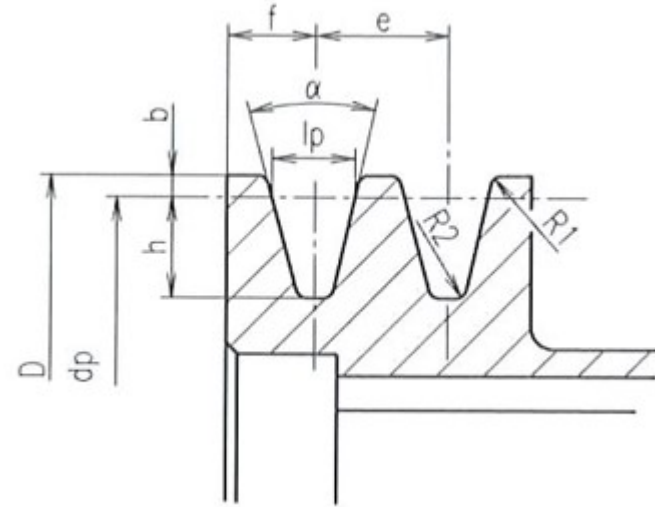
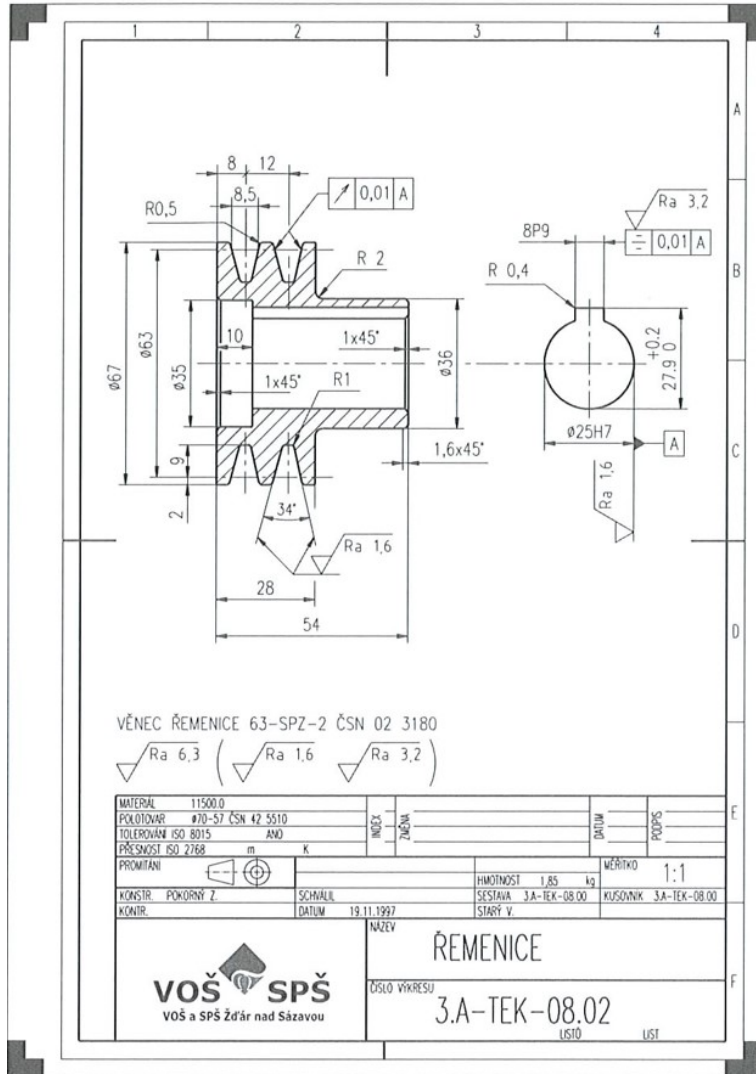
Násobné klínové řemeny

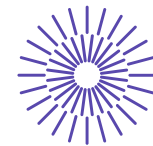

Řemenové převody

Řemenice

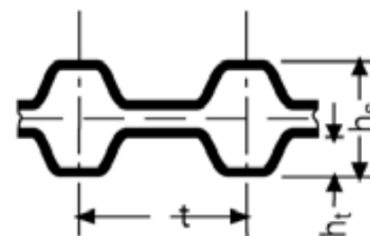
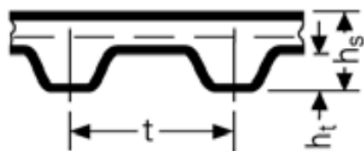

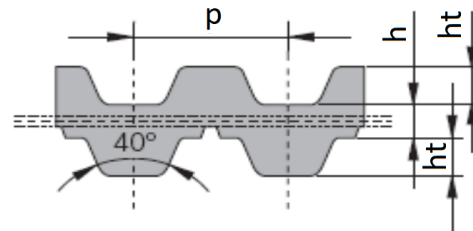
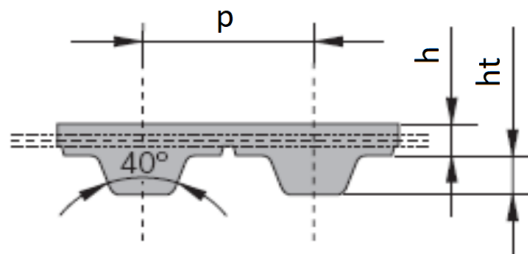
Řemenové převody

Ozubené řemeny

- *ISO 5296*

- *DIN 7721*

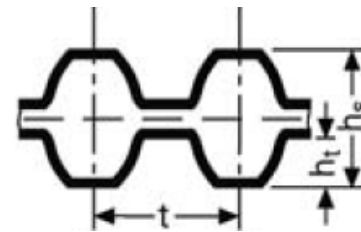
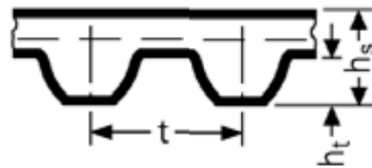
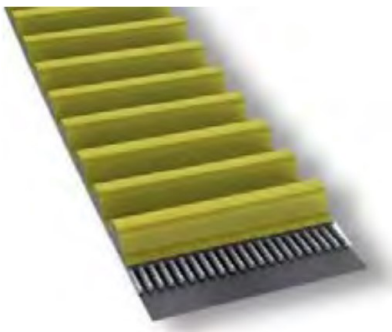
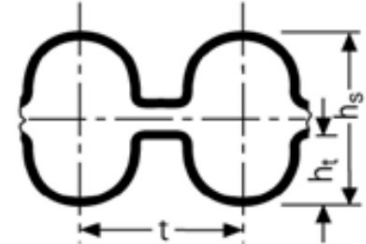
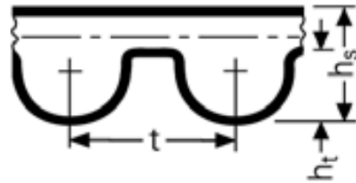
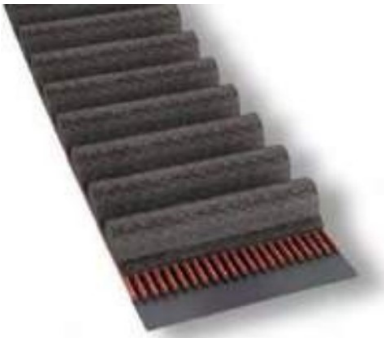

Řemenové převody

Ozubené řemeny

- *Nenormalizované profily*

Řemenové převody

Příslušenství

- *Napínací kladky*

- *Montážní destičky*

Materiál řemenů

- ***Třecí (Vnitřní) vrstva*** – Polyuretan, EPDM, CR (Neopren), přírodní kaučuk
- ***Tažná vrstva*** – PE (Polyethylen), skelná vlákna, uhlíková vlákna, ocelová vlákna
- ***Krycí (Třecí) vrstva*** – nylonová tkanina, bavlněná tkanina, polyamidová tkanina

Zdroje

- PUSTKA, Zdeněk. Základy konstruování: (tvorba výkresové dokumentace). Vydání 2. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010. ISBN 978-80-7372-615-7
- KLETEČKA, Jaroslav a Petr FOŘT. Technické kreslení. 3. vydání. Brno: Computer Press, 2021. Učebnice. ISBN 978-80-251-5028-3
- LEINVEBER, Jiří a Pavel VÁVRA. Strojnické tabulky. 5. upravené vydání. Úvaly: Albra, 2011. ISBN 978-80-7361-081-4
- MATEZA s.r.o., www.mateza.cz (4/2023)
- RAVEO s.r.o., www.raveo.cz (4/2023)
- KOVAZ s.r.o., www.kovaz.cz (4/2023)
- Conrad Electronic Česká republika s.r.o., www.conrad.cz (4/2023)
- ŘETĚZY VAMBERK s.r.o., www.retezy-vam.cz (4/2023)
- TYMA CZ s.r.o., www.tyma.cz (4/2023)
- ContiTech Roulunds Rubber A/S, www.roulundsrubber.com (2008)